

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З ФЕЙКАМИ ТА ДЕЗІНФОРМАЦІЄЮ

FOREIGN EXPERIENCE IN FIGHTING FAKE AND DISINFORMATION

Тронько О.В.,

*кандидат юридичних наук,
провідний науковий співробітник відділу з вивчення проблем
протидії організованій злочинності у сфері державної безпеки
Міжвідомчого науково-дослідного центру
з проблем боротьби з організованою злочинністю при
Раді національної безпеки та охорони України*

Довгаль Ю.С.,

*молодший науковий співробітник відділу
з вивчення проблем забезпечення інформаційної та кібернетичної безпеки,
захисту вітчизняного інформаційного простору
Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем
боротьби з організованою злочинністю
при Раді національної безпеки та охорони України*

У статті визначено поняття «фейк», наведено його класифікацію і методи виявлення. Фейкова інформація має на меті обманути, посягти сумніви і переконати аудиторію у правдивості поданого повідомлення. Фейк є інструментом інформаційної війни, тому важливо вміти розпізнати його серед іншої інформації і не поширювати через масмедіа. У статті наведено приклади закордонного досвіду боротьби з фейками та дезінформацією, які поширюють засоби масової інформації, і методи їх знешкодження. Численні приклади маніпуляції фактами, дезінформація та фейки, які поширюються всіма можливими способами і засобами, хакерські атаки на сайти державних органів і втручання в електронні виборчі системи стали не лише предметом обговорення світових засобів масової інформації, а й розглядаються на найвищих рівнях владою іноземних країн. Отже, західні суспільства не тільки викривають пропагандистські вкидання та фейки, а й замислюються над правовими аспектами протидії деструктивному впливу дезінформації й ухвалюють відповідні закони.

Європейські інституції і держави ще із 2016 року офіційно визнають маніпулятивну та пропагандистську природу російських агенцій, які вдають із себе засоби масової інформації. Так, 23 листопада 2016 року Європейський парламент ухвалив «Резолюцію щодо стратегічних комунікацій з метою протидії антиєвропейській пропаганді з боку третіх сторін» («EU strategic communication to counteract anti-EU propaganda by third parties»), у якій йшлося про російські засоби масової інформації, на кшталт «Sputnik» та «RT» («Russia Today»). Британський медіарегулятор Ofcom також провів кілька розслідувань щодо кремлівського телеканалу «Russia Today» і визнав мовника винним у порушенні британського кодексу телерадіомовлення. Ofcom може застосувати до каналу санкції, аж до відкликання ліцензії. Крім того, британський регулятор проводить перевірку програм міжнародного російського телеканалу «НТВ Мир» і «РЕН ТВ», які зареєстровані в Лондоні, але ведуть мовлення у країнах Балтії. Отже, європейське співтовариство шукає і знаходить методи боротьби з поширенням інформації з порушенням загальноприйнятих правил і стандартів журналістики. Важлива роль у цих процесах відведена європейським регуляторам медіасфери, які створюють національні правила стосовно зловживань свободою слова та стежать за їх дотриманням.

Ключові слова: фейк, дезінформація, ЗМІ, інформаційна війна, просування, маркетинг.

The article defines the concept of "fake", describes its classification and methods of detection. Fake information is intended to deceive, raise doubts and convince the audience of the truth of the message. Fake is an information warfare tool, so it's important to be able to recognize it among other information and not distribute it through the media. The article gives examples of foreign experience in fighting fake, and misinformation disseminated by the media, and the methods of their neutralization. Numerous examples of manipulation of facts, misinformation and fake, which are spread by all possible means and means, hacker attacks on sites of state bodies and interference in electronic electoral systems have become the subject of discussion not only of the world's media, but are also considered at the highest levels by the authorities of foreign countries. Thus, Western societies began not only to expose propaganda and fake, but also to think about the legal aspects of counteracting the destructive influence of misinformation and began to adopt relevant laws.

In general, European institutions and states have, since 2016, officially acknowledged the propaganda and propaganda nature of Russian agencies that make themselves out of the media. Thus, on November 23, 2016, the European Parliament adopted a "Resolution on strategic communications to counter anti-European propaganda by third parties", which recognized Russian media such as "Sputnik" and "RT" ("Russia Today"). The British media, Ofcom's regulator, also conducted several investigations on the "Russia Today" television channel and found the broadcasters guilty of violating the British Broadcasting Code. Ofcom may apply sanctions to the channel, up to the withdrawal of the license. In addition, the British regulator conducts an examination of programs of the international Russian TV channel "NTV World" and "REN TV", which are registered in London, but broadcast in the Baltic States. Consequently, the European community is seeking and finding methods to combat the dissemination of information in violation of universally accepted rules and standards of journalism. An important role in these processes is given to European media regulators, which create national rules for abusing and keeping abreast of the freedom of speech.

Key words: fake, misinformation, media, information warfare, promotion, marketing.

Актуальність. Суспільно-політичні й безпекові події, що впродовж останніх років відбуваються в Україні і світі, активізували інтеграцію вітчизняного інформаційного простору у світовий. Виклики, які постали внаслідок ведення країною-агресором проти нашої держави гібридної війни, змусили шукати адекватних відповідей на них. Україна за п'ять років після порушення її державних кордонів запровадила низку ефективних способів протидії кремлівській пропаганді, і її принципова позиція в цих питаннях стала прикладом для інших європейських країн,

які так само потрапили під потужний удар кремлівської політики втручання у внутрішні справи.

Мета статті – з'ясувати, що таке «фейк», класифікувати його. Поставлена мета передбачає такі завдання: дати визначення поняттю «фейк»; визначити його види; класифікувати інструменти впливу фейку на аудиторію; виявити фейки в матеріалах засобів масової інформації (далі – ЗМІ). Історіографія вивчення теми: Г. Почепцов, Е. Паршакова, Л. Макаренко. Але жоден із цих авторів не класифікував фейки, не зазначив, за якими критеріями їх можна виявляти.

Виклад основного матеріалу. Термін «фейк» (англ. fake – «підробка») має багато значень. Часто фейком називають недостовірну, неправдиву інформацію. Але таке визначення не відображає суті фейку. Адже фейк – це підробка, фальшивка, яка поширюється спеціально для того, щоби дезінформувати аудиторію.

Довідково: термін «фейкові новини» закордонні законодавства трактують як цілком або частково вигадану інформацію про суспільні події, явища, певних осіб, яка подається у ЗМІ під виглядом справжніх журналістських матеріалів. Часто мають гумористичний або сатиричний характер і створюються з метою висміювання або привертання уваги до важливих суспільних проблем чи тенденцій. Тобто таке визначення фейкової інформації має позитивний і розважальний характер. Проте в сучасних українських соціальних медіа фейкова інформація спрямована на дезінформацію, введення в оману аудиторії, що в результаті викликає не позитивні, а, навпаки, негативні емоції.

Фейками називають фотографії, зроблені у фотостудії, спеціально створені відеоролики, написані або вигадані неправдиві новини, які важко відрізнити від правдивих. Також фейками називають створені акаунти вигаданих людей у соціальних мережах, через які поширюється неправдива інформація. Головна мета фейкових повідомлень як інструмента інформаційної війни – посягати сумніви й переконати аудиторію у правдивості поданої інформації. Завдання полягає в тому, щоби дезінформувати аудиторію; пропагувати власне бачення, політику чи позицію; викликати агресію; похитнути позицію індивідуума та змусити його засумніватися; посягати паніку; змінити усталену думку в аудиторії; спонукати до певної дії; активувати увагу й зацікавити аудиторію; переконати аудиторію за допомогою вигаданих фактів; залякати аудиторію тощо.

За методом поширення розрізняють масмедійні фейки (які створюються спеціально для ЗМІ і через них поширюються) і мережеві чутки (коли поширюють чийсь вигадку через соціальні мережі).

За формою фейкова інформація може бути фотофейком, відеофейком і фейковим журналістським матеріалом.

Фейкову інформацію в соціальних медіа можна поділити на декілька типів залежно від їхнього завдання:

- фейки, які сіють паніку серед людей;
- фейки, які розпалюють міжнародну (расову, релігійну тощо) ворожнечу;
- фейки, які поширюють хибні думки для того, щоби заплутати нас, відвернути від правди;
- фейки, які маніпулюють свідомістю;
- фейки, які рекламують когось або щось;
- фейки, які приносять прибуток ЗМІ, що його поширює («жовта преса»);
- фейки, які плямують чийсь репутацію (найчастіше це фото, добре опрацьовані в Photoshop);
- фейки, які мають розважальний характер.

Численні приклади маніпуляції фактами, дезінформація та фейки, які поширюються всіма можливими способами і засобами, хакерські атаки на сайти державних органів і втручання в електронні виборчі системи стали не лише предметом обговорення світових ЗМІ, а й розглядаються на найвищих рівнях владою Сполучених Штатів Америки (далі – США) й інституційними органами Ради Європи і Європейського Союзу. Отже, західні суспільства не тільки викривають пропагандистські вкидання та фейки, а й визнали необхідність визначення правових аспектів протидії дезінформуючому впливу Російської Федерації, ухвалюють відповідні закони [1].

Європейські інституції і держави ще із 2016 р. офіційно визнають маніпулятивну та пропагандистську природу російських агенцій, які позиціонують себе як ЗМІ. Так, 23 листопада 2016 р. Європейський парламент ухвалив «Резолюцію щодо стратегічних комунікацій з метою протидії антиєвропейській пропаганді з боку третіх сто-

рін» («EU strategic communication to counteract anti-EU propaganda by third parties»), у якій російські ЗМІ, як-от «Sputnik» та «RT» («Russia Today»), визнано агентами впливу, а їхню діяльність – такою, що не пов’язана із журналістикою [2].

5 квітня 2017 р. уряд Німеччини схвалив введення штрафів на суму до 53 млн доларів США проти соціальних мереж, які після скарг користувачів не видалятимуть повідомлення та фейкові новини, що розпалюють ворожнечу. Крім того, 26 вересня 2018 р. у цій країні опубліковано Кодекс практик протидії дезінформації в Інтернеті. У жовтні 2018 р. Єврокомісар із цифрової економіки та суспільства отримала від представників інтернет-платформ та індустрії реклами індивідуальні дорожні карти щодо впровадження цього регуляторного акта. Кодекс є переліком зобов’язань, які платформи й асоціації, що представляють рекламодавців і рекламну галузь, добровільно застосовуватимуть для боротьби з дезінформацією і пропагандою [3].

У листопаді 2018 р. Національна асамблея Франції ухвалила закон у сфері боротьби з інформаційними маніпуляціями, який наділяє національний регулятор повноваженнями щодо припинення поширення дезінформаційних програм без рішення суду, якщо є підозра, що вони впливають на суспільство під впливом іноземних держав. Під дію цього закону можуть підпадати російські пропагандистські канали. Водночас у Франції лідери демократичних країн 12 листопада 2018 р. підтримали «Міжнародну декларацію про інформацію та демократію» [4].

Досвід України, яка впроваджує 2014–2018 рр., керуючись національним законодавством та Європейською конвенцією про трансграничне телебачення, припинила ретрансляцію 80-ти російських телевізійних каналів, що поширювали антиукраїнську інформацію у вітчизняних кабельних мережах, запровадили й такі пострадянські країни, як Молдова та Литва.

Міністерство внутрішніх справ Латвії вирішило переключитися на боротьбу з фейковими новинами та має намір створити спеціальний інтернет-портал, де латвійці зможуть перевірити новини на достовірність.

Литовська Республіка стала першою країною Європейського Союзу (далі – ЄС), яка домоглася того, що Європейська комісія визнала російський телеканал «РТР – Планета» таким, що порушує норми Директиви про аудіовізуальні медіапослуги, що дало підстави для заборони поширення його програм у цій країні [5].

Британський медіарегулятор Ofcom також провів кілька розслідувань щодо кремлівського телеканалу «Russia Today» і визнав його винним у порушенні британського кодексу телерадіомовлення. Ofcom може застосувати до «Russia Today» санкції, зокрема й скасування ліцензії. Крім того, британський регулятор проводить перевірку програм міжнародних російських телеканалів «НТВ Мир» і «РЕН ТВ», які зареєстровані в Лондоні, але ведуть мовлення в багатьох країнах, зокрема у країнах Балтії [6].

У грудні 2018 р. Велика Британія і Польща домовилися про створення спільного підрозділу для протидії російській дезінформації і планують проводити щорічні консультації щодо ворожої діяльності Москви в медіасфері.

5 грудня 2018 р. у Брюсселі розглянуто план ЄС із протидії дезінформації, який передбачає збільшення фінансування на такі цілі, збільшення кількості персоналу для протидії дезінформації і створення робочої групи зі стратегічних комунікацій. Також має запровадити так звана система швидкого попередження, яка викриватиме фейки, надаючи правдиву інформацію.

Рада Європи опрацьовує відповідні рекомендації. Зокрема, Комітет експертів з якісної журналістики в цифрову епоху (MSI – JOQ) розробив два проекти, які обговорюються медіаорганізаціями й експертами країн-членів

ЄС і стосуються підтримки сприятливого середовища для якісної журналістики, сприяння медіа й інформаційній грамотності в цифровому просторі.

Отже, європейське співтовариство шукає і знаходить методи протидії поширенню інформації з порушенням загальноєвропейських правил і стандартів журналістики. Важлива роль у цих процесах відведена європейським регуляторам медіасфери, які встановлюють національні правила запобігання зловживанням свободою слова, а також контролюють їх дотримання.

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення (далі – Національна рада) виробила свої практичні заходи національного простору й активно співпрацює з європейськими регуляторами з метою впровадження спільних механізмів запобігання зловживанням у сфері свободи слова [7].

Так, у грудні 2018 р. український і литовський регулятори уклали Меморандум «Про співробітництво у сфері регулювання телерадіомовлення між Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення та Комісією з питань радіо і телебачення Литовської Республіки». Згідно з його положеннями, спільним пріоритетом для обох держав стане захист інформаційного простору від російської агресії. Важливою тематикою спільного інтересу для обох країн є захист інформаційного простору України та Литви від гібридної агресії Російської Федерації [8].

Варто звернутися до досвіду європейських країн щодо протидії фейкам та дезінформації. Так, у Німеччині єдиним нормативно-правовим актом у цій сфері залишається Закон про закритість у Мережі Німеччини (NetzDG). Цей Закон поширюється на інтернет-ресурси, аудиторія яких становить понад 2 млн осіб: соцмережі Facebook, Tumblr, Instagram, Twitter, фотохостинг Flickr, відеосервіс Vimeo тощо. Закон зобов'язує ці інтернет-ресурси реагувати на скарги користувачів, зокрема з питань поширення неправдивої інформації. За неоднозначності таких скарг вони спрямовуються на розгляд до створеного при Федеральному міністерстві внутрішніх справ спеціального експертного відділу, який у 7-денний строк проводить перевірку змісту претензії й ухвалює відповідне рішення.

Якщо компанії проігнорують скарги, що до них надійшли, їм загрожуватиме штраф до 50 млн євро. Відомі випадки прямого застосування норм закону, тобто накладення штрафних санкцій на компанії. Водночас у деяких випадках видалення контенту, ймовірно, відбулося саме з метою уникнення відповідальності, передбаченої NetzDG: аккаунт німецького сатиричного журналу Titanic у мережі Twitter був заблокований після публікації антимусульманського коментаря; аккаунт організатора «Маршу жінок» у Берліні – після публікації програми заходів у мережі Facebook; пости у Twitter і Facebook депутата бундестагу Беатрікс фон Шторх проти мусульман.

Кримінальний кодекс Республіки Казахстан містить ст. 274 «Поширення завідомо неправдивої інформації», якою передбачається відповідальність за «поширення завідомо неправдивої інформації, що створює небезпеку порушення громадського порядку або завдання істотної шкоди правам і законним інтересам громадян, або організацій, або охоронюваним законом інтересам суспільства, або державі» [9].

Під істотною шкодою розуміється: порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина; порушення нормальної роботи організацій або державних органів; зрив важливих військових заходів або короткочасне зниження рівня бойової готовності та боєздатності військових частин тощо. Варто зазначити, що настання негативних наслідків для застосування цієї правової норми не обов'язкове.

Обтяжуючими обставинами є: поширення такої інформації групою осіб, із використанням службового становища, що спричинило великий збиток, або з використан-

ням ЗМІ чи мережі Інтернет. Цією статтею передбачено такі санкції: штраф, обмеження волі або позбавлення волі на строк до семи років (за обтяжуючих обставин), а в особливих випадках (в умовах надзвичайного стану або в бойовій обстановці, або у воєнний час, або під час проведення публічних заходів) – до десяти років. Отже, на відміну від згаданого вище закону Німеччини, ця норма застосовується залежно від потенційних наслідків.

У Китаї Державне управління з питань кібербезпеки у 2016 р. видало постанову з питань запобігання неправдивим інформаційним повідомленням і недопущення їх поширення в інтернет-просторі. Відомство доручило «усім інтернет-сайтам ужити необхідних заходів для того, щоби зміст опублікованих інформаційних повідомлень був достовірним, усебічним, об'єктивним і правдивим». Інтернет-регулятор зобов'язав усі вебсайти узгодити зі стандартами процес опублікування інформаційних повідомлень у мобільних додатках, соціальних мережах і на інших інтернет-платформах. Суворо забороняється під час написання новинних повідомлень використовувати неперевірену інформацію, домисли або перекирчувати факти [10].

Водночас санкція за поширення неправдивої інформації настає залежно від наслідків. Особи, які поширили неправдиве повідомлення про природні катастрофи, поліцейські повідомлення або неперевірену інформацію в Інтернеті, можуть бути засуджені до трьох років позбавлення волі, якщо такі повідомлення призвели до порушення громадського порядку. Якщо неправдива інформація спричинила «серйозні наслідки», винні в поширенні такої інформації можуть бути засуджені до позбавлення волі терміном від трьох до семи років. Однак у документі не визначено поняття «серйозні наслідки», що залишається на розгляд суду.

В Єгипті діє закон, що наділяє владу країни правом блокувати акаунти в соціальних мережах і притягувати до відповідальності журналістів за поширення фейкових новин. Відповідно до цього закону, користувачі соціальних мереж, які мають понад 5 тисяч передплатників, вважаються окремими ЗМІ і можуть каратися за поширення неправдивих новин або підбурювання до порушення законів. Контролювати дотримання вимог закону і проводити оцінку контенту доручено парламенту Єгипту [11].

У Малайзії закон про протидію фейковим новинам передбачає покарання у виді позбавлення волі на строк до шести років і 123 тисячі доларів США штрафу за «поширення і створення новин, інформації, даних або доповідей, помилкових повністю або частково». Цей закон стосується не тільки фізичних осіб, але й онлайн-провайдерів. Водночас дія закону поширюється не тільки на громадян або публікації в Малайзії, але й на ті фейки, які створюються в інших країнах за участю малайзійців. Правозастосовна практика містить епізоди притягнення до відповідальності громадянина, який звинуватив поліцію в занадто повільній реакції на злочин, а також місцевого опозиціонера, який критикував процес виборів у країні [12].

В Індії щонайменше 25 осіб в останні місяці зазнали самосуду і були вбиті натовпом через поширення в месенджері WhatsApp неправдивих звинувачень у вчиненні тяжких злочинів – викрадення дітей, грабежів і зґвалтування. Міністерство електроніки та інформаційних технологій Індії висловило керівництву месенджера «глибоке несхвалення» щодо поширення «безвідповідальних і вибухонебезпечних повідомлень» [13].

Парламент Сінгапуру ухвалив закон про боротьбу з фейковими новинами. Законом передбачена кримінальна відповідальність за умисне поширення фейкової інформації у вигляді тюремного ув'язнення строком до 10 років і накладення штрафу в розмірі до 1 млн сінгапурських доларів, що дорівнює 735 тис. доларів США. Також, відповідно до закону, державні органи можуть зажадати внесення правок або видалення контенту. Крім того, держ-

органам надається право блокувати сайти, які поширюють недостовірну суспільно значущу інформацію [14].

У Великобританії парламентарі запропонували накладати штрафи за поширення фейкових новин на такі інтернет-компанії, як Facebook, Google і Twitter. У парламенті також вважають за необхідне надати компаніям особливий статус, що передбачає підвищену відповідальність за поширення неперевіраних даних. У доповіді Комісії із цифрових технологій, культури і медіа при палаті громад висловлено «стурбованість кризою використання даних в Інтернеті і маніпуляцією персональними даними». Президент комісії Деміан Коллінз вважає, що Facebook та інші платформи повинні посилити захист даних користувачів. Він запропонував переглянути статус інтернет-компаній і покласти на них відповідальність за дані користувачів. На думку Д. Коллінза, завдяки цьому компанії більше не зможуть відмовлятися від відповідальності за витік інформації, посилаючись на те, що на їхніх серверах дані «усього лише зберігаються». На цей час зазначена пропозиція опрацьовується відповідальними суб'єктами в цій сфері [15].

Євросоюз розробив план протидії дезінформації в мережі Інтернет. Експерти ЄС запропонували відмовитися від терміна «фейкові новини» і розуміти поняття «дезінформація» як неправду, неперевірену інформацію, яка поширюється з метою отримання тієї чи іншої вигоди. Рекомендація ЄС зобов'язує всі цифрові масмедіа повідомляти дані про те, хто є власником сайту. Таку ж інформацію мають відображати соціальні мережі. На цей час ініціатива розглядається компетентними органами [16].

Для боротьби з поширенням неправдивої інформації інтернет-спільнота використовує різноманітні інструменти. Зокрема, існує кілька сайтів, націлених на «фактчекінг» і викриття міфів. Такі сайти, як Snore.com, Washington Post Fact Checker і FactCheck.org, збирають інформації про поширювані просторами Інтернету чутки. Завдяки таким сайтам можна відстежувати виникнення інформації та її достовірність. У листопаді 2016 р. компанії Google та Facebook оголосили про запровадження заходів боротьби з фейковими новинами в Інтернеті.

В українському сегменті Інтернету реалізується проєкт StopFake. Будь-яка інформація, отримана із соціальних медіа, характеризується певним ступенем вірогідності, і щоби переконатися в достовірності повідомлення, фахівцям інформаційно-аналітичних служб бібліотек необхідно застосовувати різноманітні підходи до аналізу текстів із метою виявлення маніпулятивної та недостовірної інформації.

Щоби запобігти поширенню фейкових новин у соцмережах, видання The Huffington Post склало перелік простих правил, як їх розпізнавати:

- читати більше, ніж заголовок. Якщо проглянути новину до кінця, можна виявити, що заголовок ніяк не пов'язаний із текстом новини, або ж у ній немає жодних даних, які підтверджують її правдивість;
- оцінити надійність джерела повідомлення – незнайомі сайти, заповнені оголошеннями та заголовками, написаними капслоком, повинні викликати скепсис. Перевіряти через пошукові системи тексти, які були опубліковані раніше, – це дасть уявлення про те, чи є джерело

надійним, а також URL сторінок, які виглядають підозріло, щоби переконатися в тому, що це не фальшивка, яка маскується під надійне джерело;

- звертати увагу на дату публікації та час. Поширений елемент фейкових новин – видавати старі публікації за нові. Якщо в новині є посилання на інші джерела, проглянути їх, звертаючи увагу на те, коли вони були опубліковані й як у них описується подія, особливо коли йдеться про час;

- хто автор? Ознайомитися з попередніми публікаціями автора – його бекграунд допоможе зрозуміти, чи справді автор є журналістом, чи не писав він фейкових статей до цього;

- ознайомитися із джерелами, на які посилається новина. Відсутність посилань або джерел, з яких були взяті ті чи інші заяви, є очевидним сигналом того, що пост, імовірно, є фейком. Будь-які заяви або цитати посадовців мають бути підкріплені надійними джерелами;

- звертати увагу на сумнівні цитати та фотографії. Скептично ставитися до шокуючих або підозрілих цитат і опублікованих фотографій із місця подій;

- не варто поширювати новини лише тому, що поділяєте думку автора або ж перебуваєте на чиемусь боці;

- з'ясувати, що інші видання пишуть щодо цього. Якщо жодне інше надійне джерело не повідомляє про дані події, імовірно, новина є фейковою;

- замислитися, перш ніж робити перепублікацію. Новинні сайти, які поширюють дезінформацію, працюють у розрахунок на те, що читачі будуть поширювати їхні новини.

Висновки. Будь-яка, навіть позитивна фейкова інформація в результаті має негативний вплив та є загрозливим явищем у медіапросторі не лише України, а й більшості країн світу. З огляду на це, протидія російській та іншій пропаганді та масовій дезінформації потребує необхідності вироблення на державному рівні ефективних механізмів запобігання та протидії їй.

Такими механізмами є проведення моніторингу соціальних медіа; залучення громадських організацій до викриття фейків; інформування про виявлену фейкову інформацію; притягнення до відповідальності осіб, які виготовили таку інформацію та (або) поширили її; підвищення рівня медіаграмотності всіх категорій населення.

Важливо враховувати і такі способи протидії фейковим новинам, як:

- поширення власного нарративу;
- спростування і розвінчування фейків;
- застосування механізмів суспільної відповідальності за поширення фейкових новин і розбудову саморегуляції та співрегуляції медіасередовища;
- підвищення медіаграмотності суспільства.

Крім того, необхідно прискорити схвалення законопроектів № 10139 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання розповсюдженню недостовірних відомостей у ЗМІ», яким пропонується доповнити Кримінальний кодекс України новою диспозицією статті, запровадивши кримінальну відповідальність за поширення у ЗМІ та мережі Інтернет недостовірних відомостей, які ганьблять честь і гідність інших людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фейкова інформація в соціальних медіа: виявлення, оцінка, протидія. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3493:fejкова-informatsiya-v-sotsialnikh-media-viyavlennya-otsinka-protidiya&catid=81&Itemid=415.
2. Європарламент ухвалив резолюцію про боротьбу з російською пропагандою. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-eu-parliament-russia-propaganda-fake-news/29819612.html>.
3. У Німеччині соцмережі штрафуватимуть за фейки й аресцію. URL: https://ms.detector.media/media_law/government/u_nimechchini_sotsmerezhi_shtrafuvatimut_za_feyki_y_agresiyu.
4. Франція бореться з фейками: деталі ухвалених законів. URL: <https://detector.media/infospace/article/142843/2018-11-26-yak-frantsiya-boretsya-z-feikami-detali-ukhvalenikh-zakoniv>.
5. Міністерство внутрішніх справ Латвії вирішило оголосити війну фейковим новинам. URL: <https://lv.sputniknews.ru/Latvia/20180720/8858579/mvd-borba-fake-news.html>.
6. Британський медіарегулятор Ofcom визнав кремлівський телеканал RT винним у порушенні британського кодексу. URL: https://ms.detector.media/tv_radio/1411981046/ofcom_znayshov_porushennya_v_semi_programakh_rt_odna_z_nikh_pro_ukrainu.

7. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення виробила свої практики захисту національного простору. URL: <https://www.nrada.gov.ua/zayava-natsionalnoyi-rady-regulyator-napolyagaye-na-neobhidnosti-vnesennya-zmin-utochnen-deyakyh-zakonodavchyh-norm-u-sferi-zahystu-natsionalnogo-teleradioinformatsijnogo-prostoru>.

8. Меморандум про співробітництво у сфері регулювання телерадіомовлення між Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення та Комісією з питань радіо і телебачення Литовської Республіки. URL: <https://www.nrada.gov.ua/memorandum-pro-spirovbitnytstvo-u-sferi-regulyuvannya-teleradiomovlennya-mizh-natsionalnoyu-radoyu-ukrayiny-z-pytan-telebachennya-radiomovlennya-ta-komisiiyeyu-z-pytan-radio-telebachennya-lytovskoyu>.

9. Кримінальний кодекс Республіки Казахстан містить статтю 274 «Поширення завідомо неправдивої інформації». URL: <https://zakon.uchet.kz/rus/docs/K1400000226#z1017>.

10. У Китаї Державне управління з питань кібербезпеки у 2016 році видало постанову з питань запобігання і недопущення поширення неправдивих інформаційних повідомлень в інтернет-просторі. URL: <https://www.reuters.com/article/us-china-parliament-cyber/china-adopts-cyber-security-law-in-face-of-overseas-opposition-idUSKBN132049>.

11. В Єгипті діє закон, що наділяє владу країни правом блокувати акаунти в соціальних мережах і притягувати до відповідальності журналістів за поширення фейкових новин. URL: http://rapsinews.ru/incident_publication/20181221/292876054.html.

12. Малайзія упразднює «антифейковий закон». URL: <https://www.stopfake.org/malajziya-uprazdnyayet-antifejkovyj-zakon>.

13. WhatsApp в Індії обмежив можливості поширення інформації на вимогу уряду. URL: <http://d-russia.ru/whatsapp-v-indii-ogranichil-vozmozhnosti-rasprostraneniya-informatsii-po-trebovaniyu-pravitelstva.html>.

14. Парламент Сінгапуру прийняв закон про боротьбу з фейковими новинами. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/586313.html>.

15. У Великобританії парламентарі запропонували накладати штрафи за поширення фейкових новин на такі інтернет-компанії, як Facebook, Google і Twitter. URL: https://antikor.com.ua/articles/225210-rejestr_brehuniv_shtrafi_ta_blokuvannja_v_sotsmerekah_jak_deputati_hochutj_borotisja_z_fejkami.

16. Євросоюз розробив план протидії дезінформації в мережі Інтернет. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/eu-misinformation-fake/29740123.html>.

УДК 342.127

РЕФОРМУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

REFORMING OF LEGAL EDUCATION

Хохлова І.В.,

кандидат юридичних наук,

*доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Установлено, що в сучасних умовах підвищення якості правової вищої освіти в Україні є питанням важливим як з ідеологічного, соціального, так і з економічного боку. Його актуальність зумовлена об'єктивними чинниками: по-перше, від рівня правової освіти держави залежить ефективність розвитку країни та її глобальна економічна конкурентоспроможність; по-друге, якість правової освіти безпосередньо впливає на забезпечення конкурентоспроможності випускників вищої школи на ринку праці. Серед найголовніших завдань, які стоять перед Україною на шляху досягнення мети з підвищення якості правової освіти в державі, одним із пріоритетних є вдосконалення чинного законодавства щодо правової освіти.

Визначено, що бум юридичної освіти в Україні, який почався в 1991–1992 рр., викликаний такими причинами: розвитком ринку та підприємництва, похваленням політичного життя, активним законотворчим процесом, зростанням злочинності і необхідністю боротьби з нею в межах права тощо. Але є і зворотний, непривабливий бік цих процесів: лавиноподібне зростання кількості дрібних комерційних вузів зі слабким викладацьким складом і низькою якістю навчання призвело лише до хвилі правового невігластва.

Доведено, що юридичну освіту варто розглядати як одну зі сфер подальшого правового розвитку європейського континенту; юридична освіта повинна відгукуватися як на розвиток права, так і на умови його розвитку, що мають культурну, соціальну й економічну природу. У кінцевому підсумку, як бачиться, право, задіюючи ресурси юридичної освіти, має забезпечити ще більші можливості розвитку суспільства й особистості. За всі роки незалежності України нині юридична освіта переживає найбільшу потребу реформування не тільки в нормативному забезпеченні, але й у розумінні того, що завдання юридичної освіти полягає в підготовці фахівців, які відповідають сучасним потребам суспільства. Також потрібно пам'ятати, що Україна є членом Ради Європи, учасницею багатьох європейських конвенцій і договорів. І вже зараз можна порушити питання про вивчення європейського конституційного права, про введення спецкурсів із політики європейської інтеграції, особливостей міжнародних фінансових відносин тощо.

Ключові слова: вища освіта, вища юридична освіта, реформування юридичної освіти, стандарти юридичної освіти, правова освіта в державі.

It is established that in today's conditions the improvement of the quality of legal higher education in Ukraine is an important issue, both from an ideological, social and economic point of view. Its relevance is predetermined by objective factors: firstly, the effectiveness of the country's development and its global economic competitiveness depends on the level of legal education of the state; secondly, the quality of legal education directly influences the competitiveness of graduates of higher education in the labor market. Among the main tasks facing Ukraine towards achieving the goal of improving the quality of legal education in the state, one of the priorities is to improve existing legislation on legal education.

It is determined that the boom of legal education in Ukraine, which began in 1991–1992, was caused by the following reasons: market development and entrepreneurship, revival of political life, active legislative process, increase of crime and the necessity to fight it within the framework of law and others. But there is a reverse, unattractive side of these processes: the avalanche-like increase in the number of small commercial universities with a weak teaching staff and low quality of training led only to a wave of legal ignorance.

It is proved that legal education should be considered as one of the spheres and means of further legal development of the European continent; legal education should respond both to the development of law and to the conditions of its development that have a cultural, social and economic nature. Ultimately, as you can see, the law, employing the resources of legal education, should provide even greater opportunities for the development of society and personality. For all the years of Ukraine's independence, legal education is currently facing the greatest need for reform not only in normative provision, but also in understanding that the task of legal education is to train specialists who meet the modern needs of society. We also need to remember that Ukraine is a member of the Council of Europe, a member of many European conventions and treaties. And now it is possible to raise the question of studying European constitutional law, introduction of special courses on European integration policy, peculiarities of international financial relations, etc.

Key words: higher education, higher legal education, reform of legal education, legal education standards, legal education in state.